

Białonowska, Magdalena

Kilka kart z biografii Andrzeja Stanisława Ciechanowieckiego

Kronika Zamkowa 1-2/59-60, 19-30

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYMPOZJUM *HISTORIA I SZTUKA*

Magdalena Białonowska

KILKA KART Z BIOGRAFII ANDRZEJA STANISŁAWA CIECHANOWIECKIEGO*

Poniższy tekst powstał z okazji jubileuszu 85-lecia urodzin profesora Andrzeja Stanisława Ciechanowieckiego i ma na celu zarysować kilka faktów z jego działalności poza Polską jako marszanda i organizatora wystaw, gdyż ta aktywność być może jest mniej znana w kraju.

Andrzej Stanisław Ciechanowiecki - kolekcjoner, marszand i mecenas kultury, założyciel Fundacji Zbiorów im. Ciechanowieckich, darczyńca wielu muzeów - urodził się 28 września 1924 r. w Warszawie, pochodzi z senatorskiego rodu Ciechanowieckich, herbu Dąbrowa¹. Odebrał staranne wykształcenie w Warszawie, a następnie w Krakowie - studiował w Akademii Handlowej w Krakowie oraz uzyskał magisterium z historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. W czasie wojny, w której brał udział jako ochotnik w kampanii wrześniowej i w powstaniu warszawskim, widział ogrom zniszczeń rodzimego dziedzictwa kulturowego, w tym dalszy pogrom kolekcji dzieł sztuki i księgozbiorów. Po wojnie, w czasie studiów w Krakowie, prowadził działalność społeczną i na przełomie 1946 i 1947 r. powołał do życia Klub Logofagów². W 1950 r. jako asystent profesora Adama Bochnaka podjął studia doktoranckie na Uniwersytecie Jagiellońskim, przerwane aresztowaniem w październiku tegoż roku. Został zwolniony w 1956 r. i rehabilitowany. Po wyjściu z więzienia pracował jako kustosz muzeum w Łańcucie, a także kontynuował prace badawcze

nad złotnictwem krakowskim epoki baroku rozpoczęte jeszcze w 1950 r., które częściowo zostały opublikowane w 1974 r.³.

Pobył Andrzeja Ciechanowieckiego na Zachodzie rozpoczął się w 1958 r., kiedy to wyjechał na stypendium i postanowił pozostać za granicą. Do kraju zaczął powracać dopiero po 19 latach, ale cały czas utrzymywał ścisłe kontakty z naukowcami i przyjaciółmi w Polsce. W latach 1958-1960 Andrzej Ciechanowiecki przebywał na stypendium British Council i Fundacji Forda w Anglii i w Stanach Zjednoczonych oraz w Niemczech, gdzie w 1960 r. na Uniwersytecie w Tybindze obronił pracę doktorską na temat mecenatu artystycznego hetmana Michała Kazimierza Ogińskiego⁴. Następnie w latach 1960-1961 przebywał w Portugalii na stypendium Fundacji Gulbenkiana, gdzie prowadził studia nad meblarstwem portugalskim - fragmenty tychże badań naukowych zostały opublikowane w 1964 r.⁵.

Wiosną 1961 r. Andrzej Ciechanowiecki na stałe osiadł w Londynie. Wówczas jako uznany historyk sztuki znający języki obce, mając szerokie stosunki towarzyskie, wszedł do grona wybitnych londyńskich marszandów. Tam też stworzył swoje kolekcje i na zachodnim rynku sztuki poszukiwał poloników, które kolekcjonował, aby je następnie przekazać do Polski.

W latach 1961-1965 był dyrektorem i udziałowcem w nowo powstałej galerii

* Z materiałów do pracy doktorskiej.

Mallett at Bourdon House, będącej filią Mallett & Son specjalizującej się w angielskiej sztuce dekoracyjnej. Działalność nowej galerii nastawiona była na kontynentalną sztukę dekoracyjną. Do jej repertuaru Andrzej Ciechanowiecki wprowadził zapomnianą wówczas rzeźbę, organizując ważne wystawy w tej dziedzinie oraz pisząc wstępy do ich katalogów. Tutaj należy wymienić ekspozycje poświęcone XIX-wiecznej rzeźbie francuskiej. Pierwsza z nich, zatytułowana *The „Animaliers”*⁶, obejmowała francuską rzeźbę animalistyczną XIX w. i była to pierwsza wystawa poświęcona artystom rzeźbiarzom tworzącym w tym nurcie od momentu ich śmierci. W tekście katalogu z 1962 r.⁷ Andrzej Ciechanowiecki, określając tę grupę rzeźbiarzy zapożyczonym z francuskiego przymiotnikiem *animaliers*, stworzył rzeczownik *les animaliers* w języku francuskim oraz *the animaliers* w angielskim i ten termin wszedł do języka obiegowego⁸.

Kolejne wystawy XIX-wiecznej rzeźby francuskiej w Mallett at Bourdon House to dwie ekspozycje retrospektywne: *Sculptures by Jules Dalou (1838-1902)*⁹ i *Sculptures and Sketches by Jean Baptiste Carpeaux (1827-1875)*¹⁰. Były to pierwsze wystawy tychże artystów, jednych z największych rzeźbiarzy francuskich żyjących w XIX w., od momentu ich śmierci¹¹. Poza prezentowaniem XIX-wiecznej rzeźby francuskiej Andrzej Ciechanowiecki zorganizował w Mallett at Bourdon House również ekspozycję poświęconą rzeźbie w terakocie¹². W ten sposób nie tylko wprowadził do repertuaru galerii rzeźbę francuską XIX w., ale przede wszystkim dzięki naukowo opracowanym wstępom do katalogów przypomniał szerszemu gronu naukowców i kolekcjonerów o zapomnianych zjawiskach w XIX-wiecznej rzeźbie francuskiej, jak i o rzadko podejmowanym temacie rzeźby w terakocie.

Kolejny etap w karierze Ciechanowieckiego stanowiły lata 1965-1986, kiedy to był dyrektorem i udziałowcem, a w końcu właścicielem galerii handlo-

wej Heim w Londynie, związanej początkowo z Galerie Heim w Paryżu. W tym okresie poza prowadzeniem działalności komercyjnej zorganizował 38 ważnych ekspozycji na poziomie wystaw muzealnych, poświęconych przede wszystkim sztuce nowożytnej francuskiej i włoskiej. Poza obiektami do sprzedaży w Heim Gallery pokazywano również kolekcje muzeów europejskich oraz kolekcje prywatne, przede wszystkim zbiory rysunków, którymi galeria zwykle nie handlowała, m.in. rysunki i bozzetta z Thorvaldsens Museum w Kopenhadze, kolekcje rysunków z Musée des Beaux-Arts w Lille oraz z muzeów w Angers, rysunki barokowe niemieckie z tamtejszych muzeów, amerykańskie z kolekcji Johna Davisa Hacha, a także z polskich kolekcji¹³. Ekspozycje organizowane dwukrotnie w ciągu roku były szeroko komentowane na łamach fachowych periodyków angielskich i kontynentalnych, takich jak: „Apollo”, „The Burlington Magazine”, „The Connoisseur”, „Arts Review” czy „Weltkunst”¹⁴, a także przez prasę codzienną, np. „The Times”, „The Daily Telegraph”. Wernisaże w Heim Gallery na przestrzeni lat stały się wydarzeniem społeczno-towarzyskim, cieszyły się zainteresowaniem nie tylko ze strony historyków sztuki, kuratorów i marszandów, ale także londyńskiej socjety; na otwarcie wystaw przybywali niejednokrotnie przedstawiciele rodziny królewskiej, dwukrotnie nawet sama królowa matka (il. 1). Wystawom towarzyszyły naukowe katalogi opracowane przy współpracy specjalistów poszczególnych dziedzin sztuki, m.in. takich jak: prof. Roberto Longhi, prof. Ulrich Middeldorf, prof. Carlo Volpe, prof. Rudolf Wittkower, prof. Anthony Blunt, prof. Nicola Spinosa, dr Jennifer Montagu, dr Ursula Schlegel. Cykl *Heim Gallery catalogues* to ilustrowane katalogi w typie katalogów muzealnych, w których obok fotografii i opisu obiektu znajdowały się obszernie informacje na temat artysty i proveniencji. Z porównania katalogów domów aukcyjnych bądź

1. Na fotografii (od prawej): Andrzej S. Ciechanowiecki, królowa matka, François Heim wraz z żoną. Zdjęcie wykonane podczas wernisażu letniej wystawy w Heim Gallery w maju 1973 r. pt. *Paintings & Sculptures of the Italian Baroque*. Fot. © J. Paul Getty Trust / From right: Andrzej S. Ciechanowiecki, Queen Mother, François Heim with wife. The photograph was taken in May 1973 during a private view of the summer exhibition at the Heim Gallery *Paintings & Sculptures of the Italian Baroque*. Photo © J. Paul Getty Trust

innych galerii z połowy lat 60. XX w. wynika, iż wydawnictwa Heim Gallery to publikacje nowatorskie, które dały początek naukowym katalogom przyjętym przez największe domy aukcyjne Sotheby's i Christie's oraz galerie na całym świecie. Ponadto ze względu na wysoki poziom naukowy *Heim Gallery catalogues* uważane są za publikacje referencyjne, cenione przez naukowców i antykwariuszy na całym świecie.

Wart nadmienienia jest również sposób ekspozycji dzieł w Heim Gallery (il. 2), gdzie wewnątrz złożone z trzech pomieszczeń miało korespondować z charakterem prezentowanych obiektów. Timothy Clifford uznał ten sposób prezentowania za jeden z najciekawszych wśród wówczas działających londyńskich galerii komercyjnych¹⁵. Obrazy, rzeźby oraz dzieła sztuki dekoracyjnej zestawione zostały w jednym pomiesz-

czeniu. Wszystko to miało ewokować atmosferę epoki, z której pochodziły prezentowane obiekty.

O poziomie Heim Gallery oraz pozycji Andrzeja Ciechanowieckiego jako marszanda na międzynarodowym rynku sztuki 2. połowy XX w. świadczy fakt, iż klientami galerii były znaczące muzea amerykańskie, angielskie, a także kontynentalne - spośród tych ostatnich tak znaczące placówki, jak Luwr oraz inne muzea francuskie, np. w Lille czy Rouen, ponadto Rijksmuseum w Amsterdamie, Bayerischen Nationalmuseum w Monachium oraz inne placówki niemieckie, np. w Berlinie, Hamburgu i Düsseldorfie.

Spośród muzeów amerykańskich do klientów Heim Gallery należały: Metropolitan Museum of Art w Nowym Jorku, National Gallery w Waszyngtonie, Institute of Arts w Detroit, Art Institute w Chicago, Museum of Fine Arts

2. Wnętrze Heim Gallery przy 59 Jermyn Street w Londynie. Zdjęcie wykonane podczas zimowej wystawy w 1968 r. pt. *French Paintings and Sculpture of the 18th Century*. Po prawej stronie widoczny obraz autorstwa Nicolasa de Largillière'a *Portret Fryderyka Augusta*, 1719 r. Fot. © J. Paul Getty Trust / Inside Heim Gallery at 59 Jermyn Street in London. The photograph was taken during the 1968 winter exhibition *French Paintings and Sculpture of the 18th Century*. On the right hand side Nicolas de Largillière's *Portrait of Frederick Augustus I*, 1719. Photo © J. Paul Getty Trust

3. Gian Lorenzo Bernini, *Błogosławiona Lodovica Albertoni*, model, terakota, 1672 r., Victoria and Albert Museum w Londynie. Fot. © Victoria and Albert Museum, Londyn / Gian Lorenzo Bernini, *Blessed Lodovica Albertoni*, model, terracotta, 1672, Victoria and Albert Museum in London. Photo © Victoria and Albert Museum, London

4. Alessandro Algardi, *Popiersie kardynała Paola Emilia Zacchia*, terakota, ok. 1654 r., Victoria and Albert Museum w Londynie. Fot. © Victoria and Albert Museum, Londyn / Alessandro Algardi, *Bust of cardinal Paolo Emilio Zacchia*, terracotta, circa 1654, Victoria and Albert Museum in London. Photo © Victoria and Albert Museum, London

w Bostonie, Getty Museum i County Museum w Los Angeles, Museum of Fine Arts w Cleveland, Museum of Art w Toledo, Cincinnati Art Museum, a także mniejsze muzea uniwersyteckie: Harvard University Art Museum w Cambridge, Princeton University Art Museum w Princeton, The Sinite Museum of Art przy University of Notre Dame.

Za pośrednictwem Heim Gallery do muzeów na całym świecie trafiło wiele znaczących dzieł. Do Victoria & Albert Museum w Londynie m.in. terakotowy model *Błogosławiona Lodovica Albertoni* autorstwa Gian Lorenza Berniniego (il. 3), terakotowe *Popiersie kardynała Paola Emilia Zacchia* Alessandra Algardi z ok. 1654 r. (il. 4); do National Gallery w Londynie m.in. dwa ważne obrazy: *Pokłon Trzech Króli* Bartholomeusa Sprangera z 1595 r. (il. 5) oraz *Dido i Eneas* Francesca Solimeny z ok. 1720 r.; do National Gallery of Ireland w Dublinie obraz Jacques'a Louisa Davida *Scena z pogrze-*

bu Patroklesa. Ponadto do City Museums and Art Gallery w Birmingham w połowie lat 60. trafiła znaczna grupa brązów i terakot, zaś do National Museum of Wales w Cardiff w 1979 r. zostały sprzedane kartony do tapiserii autorstwa Petera Paula Rubensa¹⁶.

Poza muzeami do klienteli Heim Gallery należeli również, choć w bardzo małym stopniu, prywatni kolekcjonerzy. Dwaj najważniejsi to Arthur M. Sackler oraz Ian Ross, którym Andrzej Ciechanowiecki doradzał przy formowaniu kolekcji.

Arthur M. Sackler, amerykański naukowiec w dziedzinie medycyny, przedsiębiorca, filantrop i kolekcjoner, przejeżdżając przez Jermyn Street w Londynie w 1976 r., kazał zatrzymać taksówkę zainteresowany witryną wcześniej mu nieznaną Heim Gallery, wszedł do środka i zapytał: „Czy są jakieś rzeźby terakotowe?”¹⁷. Niedługo po tym zwrócił się w liście do Andrzeja Ciechanowieckiego z prośbą o pomoc w zbudowaniu edukacyjnej kolekcji rzeźby z terakoty, która obejmować by miała od 30 do 50 obiektów datowanych od renesansu do XX w.: *When I visited you I raised the question as to the availability of terra cotta sculptures. I did so because I had found there were no collectors in this field (...). It is my impression, and you may wish to correct me, that a suitable group of such sculptures, let us say thirty to fifty from the fifteenth to the twentieth century, could be put together into a study collection. (...) Since I indicated to you that I have confidence in your expertise, I would appreciate your guidance in this matter to help me set into perspective my present consideration of a terra cotta collection as it would relate to other potentials in your very special field*¹⁸. Obaj, kolekcjoner i marszand, dzielili zainteresowania tą dziedziną rzeźby, tak rzadko wówczas kolekcjonowaną. Współpraca Arthura Sacklera z pełniącym rolę doradcy i agenta Andrzejem Ciechanowieckim zaowocowała stworzeniem poważnej i przeglądowej kolekcji terakotowych

5. Bartholomeus Spranger, *Pokłon Trzech Króli*, 1595 r., National Gallery w Londynie. Fot. © The National Gallery, Londyn / *Adoration of the Magi*, Bartholomeus Spranger, 1595, National Gallery in London. Photo © The National Gallery London

rzeźb datowanych od XV do XX w., w której znalazły się dzieła takich artystów, jak Alessandro Algardi (m.in. *Tors Chrystusa Zmartwychwstałego* - il. 6), Giuseppe Mazzuoli, Lorenzo Vaccaro, Massimiliano Soldani-Benzi, Agostino Corsini, Jean-Baptiste van der Haeghen,

Joseph Nollekens, Augustin Pajou, Jean-Baptiste Carpeaux, prezentujące różnorodne użycie terakoty jako materiału, od bozzetta po ukończone dzieła. Arthur M. Sackler zakupił również w Heim Gallery okazały zbiór włoskich i francuskich brązów od XVI do XIX w. oraz

do ówczesnego kuratora galerii Davida Brooke'a z pytaniem, czy inny odlew tejże rzeźby jest dostępny. Wówczas kurator polecił mu osobę Andrzeja Ciechanowieckiego, dyrektora Heim Gallery w Londynie, który w konsekwencji odegrał znaczącą rolę w formowaniu kolekcji brązów Iana Rossa. W 1966 r. za pośrednictwem Ciechanowieckiego Ross kupił inny odlew *Głowy chłopca* autorstwa Dalou, obiekt, który zapoczątkował jego kolekcję. Kilka miesięcy później, odwiedzwszy londyńską galerię, nabył dwa brązy autorstwa Massimiliana Soldaniego: relief *Anioł Stróż* oraz popiersie *Mężczyzna*, i w ten sposób zainteresował się późnobarokowymi brązami florenckimi. Ian Ross przez lata zgromadził kolekcję, która została skatalogowana i eksponowana w 1975 r. podczas wystawy *Florentine Baroque Bronzes and Other Objects of Art*²¹. W ciągu kolejnych lat jego kolekcja trafiła do Art Gallery w Ontario i została ponownie skatalogowana²².

Przez lata Andrzej Ciechanowiecki prowadził zakrojoną na szeroką skalę działalność na polu kultury międzynarodowej poprzez udział w organizowaniu wystaw i konferencji. Kilkakrotnie gościł z wykładami w Institute of Arts w Detroit w związku z działalnością na rzecz spopularyzowania kultury i sztuki polskiej, m.in. z wykładem *1000 lat architektury polskiej. Kolekcjonerzy sztuki w Polsce i na Węgrzech* oraz w 1982 r. z wykładem *Sztuka obca w polskich kolekcjach* przy okazji otwarcia pierwszej galerii sztuki polskiej w Stanach Zjednoczonych, do czego też Ciechanowiecki decydująco się przyczynił²³. Był również współorganizatorem polskiej wystawy pt. *Polish Symbolism* w Instytucie Sztuki w Detroit w 1984 r. oraz ekspozycji *Kraj skrzydlatych jeźdźców. Sztuka w Polsce 1572-1764* (Baltimore, San Diego 1999 r., Warszawa 2000 r.).

Ponadto był inspiratorem i współorganizatorem wielu międzynarodowych wystaw, wielokrotnie jako członek komitetu naukowego, niekiedy jako współautor katalogów do tychże ekspozycji. Już

6. Alessandro Algardi, *Tors Chrystusa Zmartwychwstałego*, terakota, 1. połowa XVII w. Fot. © J. Paul Getty Trust / Alessandro Algardi, *Torso of Christ Resurrected*, terracotta, first half of 17th century Photo © J. Paul Getty Trust

rysunków będących projektami bądź studiami rzeźb. Jego kolekcja rzeźby terakotowej prezentowana była jako wystawa czasowa *Fingerprints of the Artist: European Terra-cotta Sculpture from the Arthur M. Sackler Collections* w trzech amerykańskich muzeach w 1981 i 1982 r.⁹ W 2010 r. obszerny zbiór terakotowych rzeźb, brązów oraz rysunków Arthura M. Sacklera został wystawiony na nowojorskiej aukcji²⁰.

Z kolei Ian Ross, finansista i kolekcjoner zamieszkały w Kanadzie, podczas jednej z wizyt w The Art Gallery w Ontario zainteresował się szczególnie brązową *Głową chłopca* autorstwa XIX-wiecznego francuskiego rzeźbiarza Jules'a Dalou. Zwrócił się

w połowie lat 60. Andrzej Ciechanowiecki opracował projekt ciągu pokazów poświęconych sztuce włoskiej i francuskiej, w tym dotyczących brązów. Do zrealizowanych koncepcji należą m.in.: wystawa pt. *The Twilight of the Medici* pokazywana w Detroit i we Florencji w 1974 r.²⁴, na której zaprezentowano dzieła artystów późnego baroku; monograficzna ekspozycja pt. *Giambologna* pokazywana w Edynburgu, Londynie i Wiedniu w 1978 i 1979 r., będąca dydaktycznym studium na temat Giovaniego Bologni²⁵; kolejna to *The Golden Age of Naples* prezentowana w Capodimonte, Detroit i Chicago w 1981 r., skupiająca się na zagadnieniu sztuki i cywilizacji za czasów ostatnich Burbonów, tj. w latach 1734-1805²⁶. Koncepcja tychże wystaw została po raz pierwszy sformułowana przez Andrzeja Ciechanowieckiego, który zdołał rozwinąć tę ideę w dyskusję pomiędzy naukowcami wielu dziedzin, a jej finałem były z kolei poważne, naukowe wystawy²⁷.

W ostatnich latach Ciechanowiecki prowadzi zakrojoną na szeroką skalę działalność paradyplomatyczną na rzecz kontaktów z Białorusią. Za aktywność na tym polu został wyróżniony przez prezydenta Białorusi w 2010 r. Orderem Przyjaźni Narodów²⁸.

Działalność Andrzeja Ciechanowieckiego jako marszanda oraz organizatora

życia kulturalnego należałoby postrzegać w kontekście podobnych postaw, jednakże trudno podobne postawy odnaleźć, przez co jego praca okazuje się oryginalna i niepowtarzalna. Model jego kariery jako marszanda i kolekcjonera poloników zbliżony jest do działalności Henryka Bukowskiego²⁹, którego Andrzej Ryszkiewicz wskazuje jako poprzednika³⁰. Jednak działalność Andrzeja Ciechanowieckiego postrzegać należy na tle dynamicznie rozwijającego się londyńskiego rynku sztuki 2. połowy XX w. I tu warto zauważyć, iż Heim Gallery była jedną z nielicznych galerii komercyjnych, która sprzedawała wówczas rzeźbę okresu XVI-XIX w. Zaś Andrzej Ciechanowiecki jako marszand, co podkreślane jest dziś przez wielu kuratorów i dilerów sztuki, w znaczny sposób wpłynął na kształt kolekcji muzeów amerykańskich poprzez zainteresowanie ich kuratorów sztuką baroku i neoklasycyzmu, a przede wszystkim rzeźbą tych okresów³¹. Co również warto jest podkreślić, to fakt, iż jako marszand nigdy nie przestał być naukowcem, o czym świadczą naukowe wystawy i katalogi w Mallet at Bourdon House i w Heim Gallery, ale przede wszystkim międzynarodowe wystawy z wyraźnie zarysowanymi koncepcjami naukowymi, których był inspiratorem.

PRZYPISY

¹ S. Dumin, A. Rachuba, J. Sikorska-Kulesza, *Ciechanowieccy herbu Dąbrowa*, Warszawa 1997, s. 155-159.

² Klub Logofagów, uważany za pierwowzór klubów inteligencji katolickiej, został rozwiązany przez A. Ciechanowieckiego w 1950 r. Zob.: A. Ciechanowiecki, *Klub Logofagów*, w: *Klub Logofagów - wspomnienia*, oprac. A. Rozmarynowicz, Kraków 1996, s. 38-41; T. Chrzanowski, *Adi i Logofagi*, „Tygodnik Powszechny” R. XXXIX: 1985, nr 21 (1874), s. 4; *idem*, *Przemówienia wygłoszone z okazji nadania członkostwa*

honorowego Stowarzyszenia Historyków Sztuki, w: *Wystąpienia z okazji nadania dr. Andrzejowi Stanisławowi Ciechanowieckiemu członkostwa honorowego Stowarzyszenia Historyków Sztuki, honorowego obywatelstwa miasta Ciechanowca, doktoratu honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego, członkostwa honorowego Polskiego Towarzystwa Heraldycznego*, [b.m.d.], s. 8.

³ Zob.: A. Ciechanowiecki, *Złotnicy czynni w Krakowie w latach 1600-1700*, w: *Materiały do bibliografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. VI, Buenos Aires-Paryż 1974, s. 13-42.

⁴ *Idem*, *Michał Kazimierz Ogiński und sein Musenbof zu Stolin. Untersuchungen zur Geschichte der polonischen Kultur und ihrer europäischen Beziehungen im 18. Jahrhundert*, Köln 1961.

⁵ *Idem*, *Spain and Portugal*, w: *Word Furniture*, red. H. Hayward, London 1964, s. 61-64, 103-107, 160-165, 270-271.

⁶ *The „Animaliers”. French Animal Sculpture of the 19th Century* (katalog wystawy), Mallett at Bourdon House, Londyn, 14-30 listopada 1962 r.

⁷ A. Ciechanowiecki, *Foreword, Introduction*, w: *The „Animaliers”...*, s. 3-10.

⁸ A. Radcliffe, *Introduzione*, w: *La Scultura - Studi in Onore di Andrew S. Ciechanowiecki*, t. II, red. A. Gonzalez-Palacios, Torino 1996, s. 5; I. Wardropper, *Collecting European Sculpture at The Art Institute of Chicago*, „Apollo” vol. 115: 2001, nr 157, s. 10; T. Knox, *Art in Trust for Poland*, „Apollo”, vol. CLXI: 2005, nr 520, s. 72.

⁹ *Sculptures by Jules Dalou (1838-1902)* (katalog wystawy), Mallett at Bourdon House, Londyn, 28 kwietnia - 9 maja 1964 r.

¹⁰ *Sculptures and Sketches by Jean Baptiste Carpeaux (1827-1875)* (katalog wystawy), Mallett at Bourdon House, Londyn, 24 maja - 12 czerwca 1965 r., s. 2-3.

¹¹ *Londyński Polak „odkrył” francuskiego rzeźbiarza*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” 1964, nr 146, 18 czerwca, s. 4.

¹² *Sculpture in Terracotta. Small Terracottas & Bozzetti of Five Centuries* (katalog wystawy), Mallett at Bourdon House, Londyn, 22 października - 9 listopada 1963 r.

¹³ Tytuły wystaw w Heim Gallery w latach 1966-1984: *Italian Paintings & Sculptures of the 17th and 18th Centuries* (1966), *Forty Paintings & Sculptures from the Gallery's Collections* (1966), *Recent Acquisitions in Paintings and Sculptures* (1967), *Baroque Sketches, Drawings & Sculptures* (1967), *French Paintings & Sculptures of the 18th Century* (1968), *French Paintings & Sculpture of the 17th Century* (1968), *Baroque Paintings, Sketches and Sculptures for the Collector* (1968), *Paintings by Paul Huet (1803-1869) and Some Contemporary French Sculpture* (1969), *French Portraits in Painting and Sculpture (1465-1800)* (1969), *Baroque Art for the Collector* (1969), *Mannerist Paintings and Sculptures* (1970), *Paintings and Sculptures of the Baroque* (1970), *Fourteen Important Neapolitan Paintings* (1971), *Faces and Figures of the Baroque* (1971), *Venetian Drawings of the 18th Century* (1972), *Sculptures of the 15th & 16th Centuries* (1972), *Paintings & Sculptures, 1770-1830* (1972), *Paintings & Sculptures of the Italian Baroque* (1973), *Thorvaldsen: Drawings and Bozzetti A Loan Exhibition from the Thorvaldsen Museum in Copenhagen* (1973), *Religious and Biblical Themes in French Baroque Painting* (1974), *From Poussin to Puvis*

de Chavannes. A Loan Exhibition of French Drawings from the Collections of the Musee des Beaux-Arts at Lille (1974), *French Drawings - Neo-classicism* (1975), *Paintings by Luca Giordano* (1975), *German Baroque Drawings. A Loan Exhibition from the Collection of Various Museums in the Federal Republic of Germany Organized by the Kunstmuseum in Düsseldorf* (1975), *John Flaxman* (1976), *Italian Paintings & Sculptures of the 17th and 18th Centuries* (1976), *100 American Drawings from J. D. Hatch Collection. A Loan Exhibition from the Collection of John Davis Hatch* (1977), *Aspects of French Academic Art, 1680-1780* (1977), *The Finest Drawings from the Museums of Angers* (1977), *The Baroque in Italy: Paintings and Sculptures, 1600-1720* (1978), *Forgotten French Art from the First to the Second Empire* (1978), *Recent Acquisitions: French Paintings & Sculptures of the 17th and 18th Century* (1979), *100 of the Finest Drawings from Polish Collections. Loan Exhibition* (1980), *From Tintoretto to Tiepolo* (1980), *Art as Decoration* (1981), *Seven Centuries of European Sculpture* (1982), *Portraits & Figures in Paintings & Sculptures, 1570-1870* (1983), *Paintings & Sculptures of Three Centuries* (1984).

¹⁴ Wybrane recenzje: B. Wadia, *Classicists and Romantics of Baroque*, „Arts Review”, vol. 18: 1966, nr 18, s. 30; L. Fröhlich-Bume, *Bildausstellung des 17. Jahrhunderts in der Heim Galerie in London*, „Weltkunst”, vol. 38: 1968, nr 16, s. 758-759; F. N. Arnoldi, *An Exhibition of Italian Sculpture in London*, „The Burlington Magazine”, vol. 114: 1972, nr 834, s. 646-657; T. Crombie, *Naples to the Netherlands*, „Apollo”, vol. 87: 1973, nr 135, s. 606-607; J. Kenworthy-Brown, *Drawings and Models by Thorvaldsen*, „The Connoisseur”, vol. 184: 1973, nr 742, s. 256-260; D. Irwin, *Thorvaldsen in London*, „The Burlington Magazine”, vol. 116: 1974, nr 850, s. 60-61, 63; A. Lainig, *German Baroque Drawings*, „The Burlington Magazine”, vol. 118: 1976, nr 874, s. 40-43, 45; D. Irwin, *John Flaxman's Drawings*, „The Burlington Magazine”, vol. 118: 1976, nr 878, s. 333, 335-336; Ch. McCordale, *French Academic Art 1680-1780*, „The Connoisseur”, vol. 188: 1977, nr 784, s. 309; S. Beugin, *Drawings from the Museum of Angers*, „The Burlington Magazine”, vol. 120: 1978, nr 901, s. 249-253, 255-256, 259; E.K.W., *Baroque Art at the Heim Gallery*, „The Burlington Magazine”, vol. 120: 1978, nr 905, s. 554-556; R. Verdi, *London. Heim Gallery*, „The Burlington Magazine”, vol. 122: 1980, nr 929, s. 580, 590-593; T. Crombie, *A Portfolio from Poland*, „Apollo”, vol. 94: 1980, nr 808, s. 68; F. Spalding, *Arts as Decoration*, „Art Review”, vol. 33: 1981, nr 599, s. 285.

¹⁵ T. Clifford, *Some Considerations Regarding the Hanging of European Old*

Masters, „National Art - Collection Fund News” 1983, nr 22, s. 32-37. Relacja z rozmowy z Timothyem Cliffordem (były dyrektor National Galleries of Scotland w Edynburgu) z dnia 29 sierpnia 2009 r.

¹⁶ Obiekty wymienione na podstawie The Getty Research Institute, Los Angeles, Heim Gallery Records, 1965-1991, Accession number 910004, Box 207-209.

¹⁷ *Fingerprints of the Artist: European Terracotta Sculpture from the Arthur M. Sackler Collections* (katalog wystawy), red. Ch. Avery, A. Laing, L. Katz, The National Gallery of Art, Washington, 25 października 1979 r. - 5 października 1980 r., The Metropolitan Museum of Art, New York, 21 marca - 6 września 1981 r., The Fogg Art Museum, Harvard University, Cambridge, Washington 1981, s. 5.

¹⁸ The Getty Research Institute, Los Angeles, Heim Gallery records, 1965-1991, Accession number 910004, Box 57, Folder 4, List Arthura M. Sacklera do Andrzeja Ciechanowieckiego z 16 lipca 1976 r. List prezentowany na wystawie *The Business of Art: Evidence from the Art Market* od 16 marca do 13 czerwca 2004 r., Getty Research Institute w Los Angeles.

¹⁹ Zob. przypis 17.

²⁰ Zob.: *Important European Terracotta & Bronze Sculpture from the Arthur M. Sackler Collections* (katalog aukcyjny), 29 stycznia 2010 r., Sotheby's New York.

²¹ *Florentine Baroque Bronzes and Other Objects of Art* (katalog wystawy), red. Ch. Avery, C. Keeble, Royal Ontario Museum, Toronto, styczeń 1975.

²² Ch. Avery, *Baroque Sculpture and Medals in the Art Gallery of Ontario. The Margaret and Ian Ross Collection*, Ontario 1988.

²³ C. Kreuzt, *Rozmowa o sztuce*, „Dziennik Polski (The Polish Daily News)”, R. 39: 1978, nr 47, 24-25 lutego, s. 4.

²⁴ A.S. Ciechanowiecki wymieniony wśród członków komitetu naukowego: *The Twilight of the Medici; Late Baroque Art in Florence, 1670-1743* (katalog wystawy), The Detroit Institute of Arts, 27 marca - 2 czerwca 1974 r., Palazzo Pitti, Florence, 28 czerwca - 30 września 1974 r., Detroit 1974, s. II.

²⁵ A.S. Ciechanowiecki wymieniony wśród członków komitetu naukowego: *Giambologna, 1529-1608, Sculptor to the Medici* (katalog wystawy), red. Ch. Avery, A. Radcliffe, Royal Scottish Museum, Edinburgh, 19 sierpnia - 10 września 1978 r., Victoria & Albert Museum, London, 5 października - 16 listopada 1978 r., Kunsthistorisches Museum, Vienna, 2 grudnia 1978 - 28 stycznia 1979 r., London 1978, s. IV; J. Montagu, *The Giambologna Exhibition (Edinburg, London & Vienna) & „Sculpture and Design for Sculpture” at the Royal Scottish Museum*, „The Burlington Magazine”, vol. 120: 1978, nr 907, s. 690-694.

²⁶ A.S. Ciechanowiecki wymieniony wśród członków komitetu naukowego, a także jako współautor katalogu: A. S. Ciechanowiecki, *Sculpture in Naples*, w: *The Golden Age of Naples. Art and Civilization under the Bourbons 1734-1805* (katalog wystawy), The Detroit Institute of Arts, 11 sierpnia - 1 listopada 1981 r., The Art Institute of Chicago, 16 stycznia - 8 marca 1982 r., vol. II, Chicago 1981, s. 286-324; A. Blunt, *Naples under the Bourbons 1734-1805*, „The Burlington Magazine”, vol. 121: 1979, nr 913, s. 207-211.

²⁷ *The Twilight of the Medici (aknowledgment, brak paginacji)*.

²⁸ Zob.: A.S. Ciechanowiecki, *Garść wspomnień o mojej współpracy z Adamem Maldziszem*, w: *Festschrift z okazji 75-lecia prof. Adama Maldzisa*, Mińsk 2007, s. 87-91; http://www.ont.by/news/our_news/0053782/.

²⁹ Henryk Bukowski (1839-1900) - kolekcjoner i antykwariusz. Założyciel działającego do dzisiaj w Sztokholmie znanego domu aukcyjnego Bukowskis. Kolekcjonował polonika, a następnie przekazywał je w darze do Biblioteki Akademii Umiejętności, Biblioteki Jagiellońskiej, Muzeum Narodowego w Krakowie, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu; zasłużył się dla Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu. Zob.: A. Lewak, *Bukowski, Henryk*, w: *Polski słownik biograficzny*, red. W. Konopczyński, t. III, Kraków 1937, s. 120-121.

³⁰ A. Ryszkie wicz, *Na wystawie zbiorów*, s. 8; *i d e m*, *O zbiorach Fundacji imienia Ciechanowieckich*, „Biuletyn Historii Sztuki” R. LIV: 1992, nr 4, s. 81.

³¹ I. Wardropper, *Collecting European Sculpture at the Art Institute of Chicago*, „Apollo” vol. 115: 2001, nr 157, s. 3; J. Pope-Hennessy, *Learning to Look*, London 1991, s. 267-268. Relacje z rozmów z: Paulem Williamsonem (kurator działu rzeźby Victoria & Albert Museum w Londynie), Charlesem Averym (były kurator działu rzeźby Victoria & Albert Museum w Londynie), Peterem Cannonem-Brooksem (były dyrektor City Museums and Art Gallery w Birmingham oraz National Museum of Wales w Cardiff), Patrycją Wengraf (marszand rzeźby), Danielem Katzem (marszand rzeźby), przeprowadzonych w Londynie w okresie 24 kwietnia - 1 czerwca 2008 r. Relacja z rozmowy z Patrice'em Marandelem (kurator działu malarstwa w Los Angeles County Museum) przeprowadzonej w Los Angeles 13 sierpnia 2008 r. Relacja z rozmowy z Ianem Wardropperem (były kurator działu rzeźby w Art Institute w Chicago, obecnie kurator działu sztuki dekoracyjnej i rzeźby w Metropolitan Museum of Art) przeprowadzonej w Londynie 23 lipca 2009 r. Nagrania w posiadaniu autorki.

Magdalena Białonowska

A FEW FACTS FROM THE BIOGRAPHY
OF ANDRZEJ STANISŁAW CIECHANOWIECKI*

SUMMARY

This article aims to summarise a few facts relating to art dealing and curating undertakings of Andrzej Stanisław Ciechanowiecki (b. 1924), collector and philanthropist, founder of the Ciechanowieckis Foundation.

A. Ciechanowiecki moved to the West in 1958 and in springtime of 1961 settled in London. Renowned art historian, speaking several languages, he quickly entered the circles of prominent London art dealers. Between 1961 and 1965 he was the director and stakeholder of the new gallery Mallett at Bourdon House, where he organized four important sculpture exhibitions. Sculpture was rather neglected at that time and it was thanks to Ciechanowiecki that artists such as J. Dalou, J.B. Carpeaux and 19th century animalists group were reestablished. Ciechanowiecki introduced the term *animaliers* into English language. He also addressed the subject of terracotta sculpture.

Between 1965 and 1986 he was the director and then the owner of the commercial Heim Gallery in London, which at first was linked with Galerie Heim in Paris. In this period he also organized 38 exhibitions dedicated mainly to French and Italian 16th to 19th centuries' art. Those exhibitions, organized twice a year, were reviewed in professional periodicals, both in England and on the continent, as well as in the daily press. They were accompanied by academic

catalogues comparable with museum catalogues. Those publications were very innovative and later on the biggest auction houses Sotheby's and Christies, as well as galleries all around the world followed their example. Because of their high academic level *Heim Gallery catalogues* are nowadays considered to be reference publications, valued by academics and antiquaries all around the world. The fact that amongst Heim Gallery's clients were important American, English and continental museums is the testimony of the high position of the gallery and A. Ciechanowiecki as the international art dealer in the second half of 20th century. Amongst the continental museums buying from Heim Gallery were Louvre and Rijksmuseum in Amsterdam; amongst American ones: Metropolitan Museum of Art in New York, National Gallery in Washington, Institute of Arts in Detroit, Art Institute in Chicago, Getty Museum and County Museum in Los Angeles. Many important artworks found their way to world museums via Heim Gallery: Victoria & Albert Museum in London bought, amongst others, the terracotta model of G.L. Bernini's *Blessed Lodovica Albertoni*; National Gallery in London - B. Spranger's *Adoration of the Magi*; National Museum of Wales in Cardiff tapestry cartoons by P.P. Rubens.

Amongst private clients of Heim Gallery were American philanthropist Arthur M. Sackler and Canadian entrepre-

* Fragments of the doctoral research.

neur Ian Ross. A. Ciechanowiecki helped A.M. Sackler as advisor and agent to create a serious, comprehensive collection of terracotta sculpture from the period between 15th and 20th centuries. He was also Ian Ross' advisor during the formation of his bronze collection. For many years Ciechanowiecki was actively promoting Polish art and culture on the international level. He also inspired and co-organized many international exhibitions: *The Twilight of the Medici* (1974), *Giambologna* (1978/1979), *The Golden Age of Naples* (1981). In recent years he has been devoted to paradiplomatic service focusing on contacts with Belarus.

Andrzej Ciechanowiecki's undertakings should be perceived against the backdrop of dynamic London art market of the second half of the 20th century. It is worth mentioning that Heim Gallery was at the time one of very few commercial galleries dealing with sculpture from the period between 16th to 19th centuries. And A. Ciechanowiecki as the art dealer - what is nowadays stressed by many curators and art dealers - greatly influenced the shape of the American museums' collections by instilling interest in the Baroque and Neoclassical art, and first and foremost in the sculpture. It should also be mentioned here that while he was the art dealer, he never ceased being the academic as well.